

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

М. І. Шинкарик

« 31 » *серпень* 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «**СОЦІАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ**»

ступінь вищої освіти — магістр

галузь знань— 01Освіта / Педагогіка

спеціальність — 015 Професійна освіта

освітня програма — Фінансова грамотність

Кафедра міжнародного туризму і готельного бізнесу

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	ІРС	Тренінг	Самост. робота студ. (год.)	Разом	Залік (сем.)
Денна	1	2	30	15	5	4	96	150	2
Заочна	1	2, 3	4	2	-	-	144	150	3

Тернопіль – ТНЕУ
2020

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“Соціальний менеджмент”**

1. Опис дисципліни “СОЦІАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ”

Дисципліна “Соціальний менеджмент”	Галузь знань, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів <i>Денна – 5</i> <i>Заочна – 5</i>	галузь знань - 01 “Освіта / Педагогіка”	Дисципліна вибіркового циклу
Кількість залікових модулів – 4	спеціальність 015 Професійна освіта (сфера обслуговування) Освітньо-професійна програма Фінансова грамотність	Рік підготовки: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1</i> Семестр: <i>Денна – 2</i> <i>Заочна – 2,3</i>
Кількість змістових модулів – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр	Лекції: <i>Денна – 30 год</i> <i>Заочна – 4 год</i> Практичні заняття: <i>Денна – 15 год</i> <i>Заочна – 2 год</i>
Загальна кількість годин: <i>Денна – 150</i> <i>Заочна – 150</i>		Самостійна робота: <i>Денна – 96 год, з них 4 год тренінг</i> <i>Заочна – 144 год</i> Індивідуальна робота : <i>Денна – 5 год</i>
Тижневих годин – 10, з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета і завдання дисципліни «Соціальний менеджмент»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Метою дисципліни «Соціальний менеджмент» є формування необхідних знань з соціального менеджменту, а також підкреслити важливу роль шкіл менеджменту, теорій соціального управління, знати різноманітні типи організаційних структур служб соціальної роботи, розглянути функції управління соціальною роботою на різних рівнях.

2.2. Завдання вивчення дисципліни. Згідно з вимогами програми курсу «Соціальний менеджмент» студенти повинні:

- Оволодіти системою знань із основ менеджменту.
- Знати функції менеджменту соціальної роботи, принципи і закономірності менеджменту соціальної роботи.
- Вміти управляти трудовими ресурсами, знати мотиваційні теорії трудової діяльності.
- Оволодіти основами управління майбутньою проектною діяльністю.
- Знати, відрізнити такі поняття, як «менеджмент соціальної роботи», «управління соціальною роботою» й володіти механізмами й схемами реалізації на практиці.
- Вміти застосовувати різноманітні стилі керівництва у відповідній ситуації, методи вирішення конфліктів.
- Вміти організувати й координувати соціальну роботу з різноманітними категоріями клієнтів.

Завдання лекційних занять. Студенти мають знати основні питання з умов і принципів соціального менеджменту, основ оформлення і організації управлінської діяльності, а також теоретичні засади соціального менеджменту.

Завдання практичних занять. Ознайомити студентів з основними поняттями та термінами соціального менеджменту, тенденціями сучасного розвитку сфери управління, умовами діяльності підприємств. Сформувати в студентів знання і навички, необхідні для організації управлінської діяльності та роботи в організаціях.

2.3. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення дисципліни «Соціальний менеджмент»: передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних курсів (основи менеджменту, міжнародний менеджмент, менеджмент персоналу, психологія управління), цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи.

3. Зміст дисципліни «Соціальний менеджмент»

Змістовий модуль 1. Предмет, методологія та система соціального менеджменту

Тема 1 Предмет, зміст соціального менеджменту та його методологія.

Література: [2, 3, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 26, 28]

Тема 2. Закони та принципи соціального менеджменту.

Література: [2, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 20, 23, 29, 30]

Тема 3. Методи соціального менеджменту

Література: [3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 25, 26, 30]

Тема 4. Система соціального менеджменту.

Література: [3, 4, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 20, 23, 26, 27, 30]

Змістовий модуль 2. Технології практичного застосування соціального менеджменту

Тема 5. Організаційні відносини в системі соціального менеджменту.

Література: [3, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 26, 30]

Тема 6. Соціальні ресурси менеджменту.

Література: [3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 20, 24, 29, 30]

Тема 7. Інформаційне забезпечення соціального менеджменту.

Література: [2, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 23, 24, 29]

Тема 8. Соціальний самоменеджмент

Література: [2, 4, 6, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 22, 23, 24, 29]

Тема 9. Сучасні технології соціального менеджменту.

Література: [3, 4, 6, 9, 11, 13, 14, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 29, 30]

Тема 10. Ефективність соціального менеджменту в сучасному суспільстві

Література: [3, 4, 5, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 18, 22, 26, 29, 30]

4. Структура залікового кредиту з дисципліни “Соціальний менеджмент”

(денна форма навчання)

	Кількість годин			
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
Змістовий модуль 1. Методологія соціального менеджменту				
Тема 1. Сутність соціального менеджменту та його методологія	3	1	10	1
Тема 2. Закони та принципи соціального менеджменту	3	1	10	1
Тема 3. Методи соціального менеджменту	3	1	10	
Тема 4. Система соціального менеджменту	3	2	10	
Змістовий модуль 2. Технології практичного застосування соціального менеджменту				
Тема 5. Організаційні відносини в системі соціального менеджменту	3	2	10	1
Тема 6. Соціальні ресурси менеджменту.	3	2	10	
Тема 7. Інформаційне забезпечення соціального менеджменту.	3	2	10	
Тема 8. Соціальний самоменеджмент	3	2	10	1
Тема 9. Сучасні технології соціального менеджменту.	3	1	10	
Тема 10. Ефективність соціального менеджменту в сучасному суспільстві	3	1	6	1
Разом	30	15	96	5

(заочна форма навчання)

	Кількість годин			
	Лекції	Прак-тичні заняття	Самостій-на робота	Індиві-дуальна робота
Змістовий модуль 1. Методологія соціального менеджменту				
Тема 1. Сутність соціального менеджменту та його методологія	0,5		13	
Тема 2. Закони та принципи соціального менеджменту	0,5	0,5	12	
Тема 3. Методи соціального менеджменту	0,5		12	
Тема 4. Система соціального менеджменту	0,5	0,5	12	
Змістовий модуль 2. Технології практичного застосування соціального менеджменту				
Тема 5. Організаційні відносини в системі соціального менеджменту	0,5	0,5	16	
Тема 6. Соціальні ресурси менеджменту.	0,5	0,5	16	
Тема 7. Інформаційне забезпечення соціального менеджменту.	0,5		17	
Тема 8. Соціальний самоменеджмент	0,5		17	
Тема 9. Сучасні технології соціального менеджменту.			16	
Тема 10. Ефективність соціального менеджменту в сучасному суспільстві			15	
Разом	4	2	144	

5. Тематика практичних завдань

Практичне заняття №1

Тема: Предмет, зміст соціального менеджменту та його методологія

Мета: Вивчити і зрозуміти роль, предмет та зміст соціального менеджменту

Питання для обговорення:

1. Виникнення і становлення соціального менеджменту
2. Предмет соціального менеджменту
3. Методологічні засади соціального менеджменту
4. Методи та функції соціального менеджменту як науки

Література: [1, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 26, 29, 30]

Практичне заняття № 2

Тема: Закони та принципи соціального менеджменту

Мета: Ознайомитися з головними термінами і поняттями, законами та принципами соціального менеджменту

Питання для обговорення:

1. Закони соціального менеджменту
2. Принципи соціального менеджменту

Література: [3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 23, 26, 30]

Практичне заняття № 3

Тема: Методи соціального менеджменту

Мета: Вивчити та зрозуміти методи соціального менеджменту

Питання для обговорення:

1. Зміст і специфіка методів соціального менеджменту
2. Самоуправління як з метод соціального менеджменту
3. Принципи самоуправління

Література: [3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 20, 23, 26, 29, 30]

Практичне заняття № 4

Тема: Система соціального менеджменту.

Мета: Вивчити та зрозуміти особливості системи соціального менеджменту

Питання для обговорення:

1. Соціальний менеджмент як система, його об'єкти та суб'єкти
2. Механізми соціального менеджменту
3. Функції соціального менеджменту
4. Структура соціального менеджменту

Література: [2, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 24, 29, 30]

Практичне заняття № 5

Тема: Організаційні відносини в системі соціального менеджменту.

Мета: Вивчити та зрозуміти особливості організаційних відносин в системі соціального менеджменту

Питання для обговорення:

1. Сутність організаційних відносин
2. Типологія організаційних структур управління
3. Організаційні структури управління в соціальному менеджменті

Література: [2, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 25, 27, 30]

Практичне заняття № 6

Тема: Соціальні ресурси менеджменту.

Мета: Вивчити та знати особливості соціальних ресурсів менеджменту

Питання для обговорення:

1. Сутність соціальних ресурсів і принципи їх оптимального використання
2. Мотиваційний ресурс соціального менеджменту
3. Шляхи приведення в дію мотиваційного ресурсу соціального менеджменту

Література: [4, 6, 9, 10, 12, 13, 14, 17, 24, 28, 30]

Практичне заняття № 7

Тема: Інформаційне забезпечення соціального менеджменту.

Мета: Вивчити та зрозуміти специфіку інформаційного забезпечення соціального менеджменту.

Питання для обговорення:

1. Сутність інформації, її виробництво, відтворення та використання
2. Поняття "соціальна інформація", її джерела та канали циркуляції

3. Соціальний моніторинг як складова інформаційного забезпечення соціального менеджменту
4. Використання інформаційних технологій в управлінні соціальними процесами

Література: [2, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 20, 24, 26, 29, 30]

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Варіанти КПЗ з дисципліни «Соціальний менеджмент»

1. Предмет, методологія та система соціального менеджменту
2. Закони та принципи соціального менеджменту
3. Методи соціального менеджменту
4. Система соціального менеджменту
5. Організаційні відносини в системі соціального менеджменту
6. Соціальні ресурси менеджменту
7. Інформаційне забезпечення соціального менеджменту
8. Закони соціального менеджменту
9. Принципи соціального менеджменту
10. Зміст і специфіка методів соціального менеджменту
11. Самоуправління як з метод соціального менеджменту
12. Принципи самоуправління
13. Соціальний менеджмент як система, його об'єкти та суб'єкти
14. Механізми соціального менеджменту
15. Функції соціального менеджменту
16. Структура соціального менеджменту
17. Сутність соціальних ресурсів і принципи їх оптимального використання

18. Мотиваційний ресурс соціального менеджменту
19. Шляхи приведення в дію мотиваційного ресурсу соціального менеджменту
20. Сутність інформації, її виробництво, відтворення та використання
21. Поняття "соціальна інформація", її джерела та канали циркуляції
22. Соціальний моніторинг як складова інформаційного забезпечення соціального менеджменту
23. Використання інформаційних технологій в управлінні соціальними процесами
24. Управління маркетинговою діяльністю в соціальній сфері
25. Соціальний самоменеджмент
26. Сучасні технології соціального менеджменту
27. Макрорівневий механізм соціального менеджменту
28. Менеджмент соціальної роботи на мікрорівні
29. Менеджмент соціальної роботи на макрорівні
30. Структура менеджменту соціальної роботи

7. Самостійна робота

Денна/заочна форми навчання

№ п/п	Тематика	К-сть годин
1.	Тема 1. Сутність соціального менеджменту та його методологія	17/17
2.	Тема 2 Закони та принципи соціального менеджменту	17/10
3.	Тема 3. Методи соціального менеджменту	17/7
4.	Тема 4. Система соціального менеджменту	10/10
5.	Тема 5. Організаційні відносини в системі соціального менеджменту	15/15
6.	Тема 6. Впровадження інформаційних технологій в соціальному менеджменті	9/15
7.	Тема 7. Соціальний менеджмент: управління маркетинговою діяльністю	10/10
8.	Тема 8. Соціальний самоменеджмент	15/15
9.	Тема 9. Соціальний менеджмент на макроекономічному рівні	15/15
10.	Тема 10. Ефективність соціального менеджменту в сучасному суспільстві	15/15

8. Організація і проведення тренінгу

Тематика: Вивчення соціальної політики на місцевому рівні

Порядок проведення:

1. Здійснити виїзд (похід) до підприємства, благодійної організації області або міста.
2. Ознайомитися із специфікою соціального менеджменту на підприємстві.
3. На місці дати коротку характеристику особливостям проведення соціального менеджменту.
4. Представити результати проведеного тренінгу у вигляді невеликого групового звіту про дослідження соціального менеджменту.

Література: [6, 11,12, 16, 18, 29].

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

В процесі вивчення дисципліни «Соціальний менеджмент» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- підсумкове тестування по кожному змістовому модулю;
- ректорська контрольна робота;
- оцінювання виконання КПЗ;
- підсумковий письмовий екзамен.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Соціальний менеджмент» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту*:

I семестр

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 3 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 4 (поточні оцінки, підсумкова оцінка за КПЗ)	Заліковий модуль 5 (письмовий екзамен)	Разом
20%	20 %	20 %	40 %	100%
Тиждень 8-10	Тиждень 17	Тиждень 17	за окремим розкладом	

* інші варіанти виведення підсумкового балу з дисципліни передбачені розпорядженням по ТНЕУ від 02.07.2010 р., № 112.

Шкала оцінювання:

За шкалою ТНЕУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Перелік наочних матеріалів та методичних вказівок

№	Найменування	Номер теми
1.	Методичні рекомендації для проведення практичних занять	1-7

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Социальный менеджмент : учеб. пособие / [В.Н. Иванов, В.И. Патрушев, Н.С. Данакин и др.] ; под ред. В.Н. Иванова, В.И. Патрушева. – 2-е изд. – М. : Высш. шк., 2002. – 271 с.
2. Туленков М.В. Організаційна взаємодія в системах соціального управління (соціологічний аналіз) : моногр. / М.В. Туленков. – К. : ІПК ДСЗУ, 2005. – 222 с.
3. Борецька Н.П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми : моногр. / Н.П. Борецька. – Донецьк : Янтра, 2002. – 352 с.
4. Ганслі Т. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / Т. Ганслі. – К. : Основи, 1996. – 237 с.
5. Руженський М.М. Система соціального захисту населення у транзитивному суспільстві : моногр. / М.М. Руженський. – К. : ІПК ДСЗУ, 2005. – 384 с. 198
6. Социальный менеджмент : учеб. пособие / [В.Н. Иванов, В.И. Патрушев, Н.С. Данакин и др.] ; под ред. В.Н. Иванова, В.И. Патрушева. – 2-е изд. – М. : Высш. шк., 2002. – 271 с.
7. Социальная политика : учеб. / под ред. Н.Д. Волгина. – М. : Экзамен, 2002. – 736 с.
8. Шевчук П.І. Соціальна політика / П.І. Шевчук. – Львів : Світ, 2003. – 400 с.
9. Кредісов А.І. Менеджмент для керівників / А.І. Кредісов, Є.Г. Панченко, В.А. Кредісов. – К. : Т-во «Знання» ; КОО, 1999. – 556 с.
10. Лукашевич Н.П. Самоменеджмент. Теория и практика : учеб. / Н.П. Лукашевич. – К. : Ника-Центр, 2007. – 344 с.
11. Лукашевич Н.П. Самоменеджмент: как достигнуть успеха в деловой карьере. Кн. 1 / Н.П. Лукашевич. – Харьков : ОКО, 1998. – 126 с.
12. Социальный менеджмент : учеб. пособие / [В.Н. Иванов, В.И. Патрушев, Н.С. Данакин и др.] ; под ред. В.П. Иванова, В.И. Патрушева. – 2-е изд. – М. : Высш. шк., 2002. – 271 с.

- 13.Русинов Ф.М. Менеджмент и самоменеджмент в системе рыночных отношений : учеб. пособие / Ф.М. Русинов, Л.Ф. Никулин, Л.В. Фаткин. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 352 с.
- 14.Хроленко А.Т. Самоменеджмент для тех, кому от 16 до 20 / А.Т. Хроленко. – М. : Экономика, 1996. – 139 с.
- 15.Албастова Л.Н. Технологии эффективного менеджмента : учеб.-практ. пособие / Л.Н. Албастова. – М. : ПРИОР, 1998. – 228 с.
- 16.Афанасьев В.Г. Человек в управлении обществом / В.Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1977. – 382 с.
- 17.Иванов В.Н. Инновационные технологии устойчивого развития : учеб. пособие / В.Н. Иванов, В.И. Патрушев, Г.Н. Галлиев ; Башкирский гос. ун-т. – 2-е изд., перер. и доп. – Уфа : Дизайн Полиграф Сервис, 2003. – 351 с.
- 18.Кнорринг В.И. Социальное управление. Государство, коллектив, личность : учеб. / В.И. Кнорринг. – М. : Экзамен, 2008. – 687 с.
- 19.Марков М. Технология и эффективность социального управления : пер. с болг. / М. Марков ; под ред. и с пред. Т.В. Керимовой. – М. : Прогресс, 1982. – 267 с.
- 20.Подшивалкина В.И. Социальные технологии: проблемы методологии и практики / В.И. Подшивалкина. – Кишинев : Центральная типография, 1997. – 352 с.
- 21.Руженський М.М. Система соціального захисту населення у транзитивному суспільстві : моногр. / М.М. Руженський. – К. : ІПК ДСЗУ, 2005. – 384 с.
- 22.Социальный менеджмент : учеб. пособие / [В.Н. Иванов, В.И. Патрушев, Данакин и др.]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Высш. шк., 2002. – 271 с.
23. Социальные технологии : толковый слов. / под ред. Л.Я. Дяченко, В.Н. Иванова. – Москва – Белград, 1995. – 315 с. 157
- 24.Сурмин Ю.П. Теория социальных технологий : учеб. пособие / Ю.П. Сурмин, М.В. Туленков. – К. : МАУП, 2004. – 608 с.

Додаткова:

1. Афанасьев В.Г. Социальная информация / В.Г. Афанасьев. – М. : Наука, 1994. – 201 с.
2. Информационные технологии управления : учеб. пособие / Г.А. Титоренко (ред.). – 2 изд., доп. – М. : ЮНИТИ-Дана, 2005. – 439 с.
3. Ларионов И.К. Стратегия социального управления : учеб. / И.К. Ларионов. – 2-е изд. – М. : Дашков и Ко, 2007. – 496 с.
4. Социальный менеджмент : учеб. / под ред. Д.В. Валового. – М. : "Бизнес-школа" ; "Интел-Синтез" ; "Академия труда и социальных отношений", 1999. – 384 с.
5. Социальный менеджмент : учеб. пособие / [В.Н. Иванов, В.И. Патрушев, Н.С. Данакин и др.] / под ред. В.Н. Иванова, В.И. Патрушева. – 2-е изд. – М. : Высшая школа, 2002. – 271 с.
6. Хотинская Г.М. Информационные технологии управления: учеб. пособие / Г.М. Хотинская. – М. : Дело и Сервис, 2003. – 128 с.
7. Аксенова Е.А. Стратегический ассесмент. Как сформировать человеческий ресурс организационных изменений : учеб. пособие / Е.А. Аксенова. – М. : Аспект-Пресс, 2008. – 352 с.
8. Веселков Р.С. Азбука создания рыночной экономики / Р.С. Веселков. – СПб. : ФЕН, 1993. – 252 с.
9. Волосский А.А. Мотивация и стимуляция труда : моногр. / А.А. Волосский. – М. : Техносфера, 2007. – 495 с.
10. Галицкий В.М. Поведінкові стратегії на ринку праці України / В.М. Галицкий, Ю.О. Привалов, Г.І. Чепурко ; за ред. Ю. Саєнко. – К. : ПЦ "Фоліант", 2007. – 227 с.
11. Захаров Н.И. Мотивационное управление в социально-экономических системах / Н.И. Захаров. – М. : Изд-во РАГС, 2000. – 248 с. 114
12. Кнорринг В.И. Социальное управление. Государство, коллектив, личность : учеб. / В.И. Кнорринг. – М. : Экзамен, 2008. – 687 с.
13. Новиков Д.А. Стимулирование в организационных системах : учеб. / Д.А. Новиков. – М. : СИНТЕЗ, 2003. – 307 с.

14. Социальный менеджмент : учеб. пособие / [В.Н. Иванов, В.И. Патрушев, Н.С. Данакин и др.] ; под ред. В.Н. Иванова, В.И. Патрушева. – 2-е изд. – М. : Высш. шк., 2002. – 271 с.

15. Социальное управление : слов.-справ. / [А.Н. Аверин, Ю.П. Аверин, Е.В. Богатова и др.] ; В.И. Добреньков, И.М. Слепенков (ред.). – М. : МПУ, 1994. – 208 с.

16. Уткин Е.А. Мотивационный менеджмент / Е.А. Уткин. – М. : ЕКМОС, 1999. – 253 с.